

יישום צעדי הענישה של ממשלת ישראל נגד הרשות הפלסטינית עלול להביא לקריסתה

ראם כהן

המכון למחקרי ביטחון לאומי – אוניברסיטת תל אביב

מאז אירועי ה-7 באוקטובר ובעיקר בעקבות מעורבות הרשות הפלסטינית בתביעות נגד ישראל בבתי הדין בהאג והכרתן של מדינות שונות במדינה פלסטינית, חלה החמרה משמעותית בצעדי ממשלת ישראל נגד הרשות, שמצבה הכלכלי כבר היה מעורער טרם המלחמה והחמיר בעקבותיה. פעולות אלו נועדו להעניש את הרשות הפלסטינית עד כדי הקרסתה, שכן מכלול הצעדים יפגע בהדרגה ביכולת התפקוד של ממשלת הרשות. צעדי הענישה של ממשלת ישראל עלולים להצית התקוממות פלסטינית אלימה ביהודה ושומרון.

מילות מפתח: ישראל, הרשות הפלסטינית, מתקפת ה-7 באוקטובר

מבוא

מאז אירועי ה-7 באוקטובר ופתיחת המלחמה בעזה, וביתר שאת בעקבות מעורבות הרשות בתביעות נגד ישראל בבתי הדין בהאג והכרתן של מדינות שונות במדינה פלסטינית, חלה החמרה משמעותית בצעדי ממשלת ישראל נגד הרשות הפלסטינית, שמצבה הכלכלי היה מעורער גם כך לפני המלחמה והחמיר בעקבותיה. עוד לפני השפעת הצעדים הנוכחיים [הרשות נחשבה כושלת](#) על פי מדד המדינות השבריריות של הקרן למען השלום (FFP). זאת בשל אובדן שליטה בשטחיה ואובדן מונופול השימוש הלגיטימי בכוח פיזי; שחיקת סמכותה לקבל החלטות קולקטיביות; וחוסר יכולתה לספק שירותים ציבוריים. לכך מצטרפים שחיתות, רמה נמוכה של תפקוד מוסדי וחוסר בלגיטימציה רחבה למשטר. במאמר זה יפורטו הצעדים הכלכליים, ההתיישבותיים והאישיים נגד הרשות הפלסטינית, ומטרתו להזהיר ממשמעויותיו והשלכותיו – פגיעה בתפקוד הרשות עד כדי קריסתה.

צעדים כלכליים

הצעדים הישראליים בשטח מתחילת המלחמה בעזה הובילו להידרדרות דרמטית במצב הכלכלי של הרשות הפלסטינית:

איסור כניסת עובדים פלסטינים לישראל

ערב המלחמה [עבדו בישראל ובהתנחלויות בגדה המערבית כ-165 אלף פועלים פלסטינים, כ-130 אלף מהם הועסקו בהיתר](#). מאז ה-7 באוקטובר 2023 אין כניסה של פועלים פלסטינים לעבודה בישראל, למעט כ-8,000 פועלים בלבד לעבודות המוגדרות חיוניות, ועוד כ-18 אלף פועלים לעבודה באזורי תעשייה ובהתנחלויות ביהודה ושומרון. בפועל התווספו יותר מ-120 אלף מובטלים חדשים שאין להם פרנסה, והם ללא ספק אינם תורמים ליציבות בשטחים. נגרם נזק הנאמד במאות מיליוני שקלים בחודש למשק הפלסטיני, ופעילות היצוא והיבוא [פחתה ב-30 אחוזים](#).

קיזוז כספי הסילוקין

כספים אלה הם החזרי מס על עבודות פועלים ועל מכסים שישראל גובה בגין תנועת סחורות לרשות הפלסטינית, והם מהווים 65 אחוזים מתקציבה השנתי. [מדובר על 750–800 מיליון שקלים בחודש, כ-120 מיליון שקלים מתוכם מיועדים לרצועת עזה](#). חלק ניכר מהסכום משמש לתשלום משכורות לעובדי הרשות הפלסטינית, ובפרט כ-30 אלף אנשיהם של מנגנוני הביטחון הפלסטיניים.

הצעת חוק שאושרה בקריאה טרומית ב-29 במאי עוסקת בחילוט הסכום שמייצגת הרשות למשכורות המחבלים (כשלושה מיליארד ש"ח הצטברו עד כה), כך שישראל תוכל להשתמש בהם לאחר שנתיים ממועד ההקפאה לטובת קרן ייעודית לנפגעי טרור.

בתגובה להכרה של חמש מדינות במדינה פלסטינית אחרי ה־7 באוקטובר. כמו כן הוחלט לא לפנות חוות קיימות על אדמות מדינה, בטענה שהן שומרות על קרקעות המדינה. שר האוצר סמוטריץ' קיבל סמכויות מלאות על תכנון, מקרקעין, אכיפה ותחבורה ביהודה ושומרון, והוא השולט בכל נושאי ההתיישבות. לשם כך הוא מינה לראשונה סגן ראש מנהל אזרחי מטעמו, שאינו כפוף לראש המנהל הנוכחי אלא למנהלת ההסדרה, שאותה הקים במשרד הביטחון.

שר האוצר גם דרש מראש הממשלה ב־22 במאי, בתגובה להכרת מספר מדינות במדינה פלסטינית ולמערכה המדינית־משפטית שמנהלת הרשות נגד ישראל, את הצעדים הבאים: הקמת התנחלות בכל פעם שמדינה בעולם תכיר חד־צדדית במדינה פלסטינית.

שר האוצר גם דרש מראש הממשלה ב־22 במאי, בתגובה להכרת מספר מדינות במדינה פלסטינית ולמערכה המדינית־משפטית שמנהלת הרשות נגד ישראל, את הצעדים הבאים: כינוס מידי של מועצת התכנון ביהודה ושומרון לאישור של עשרות אלפי יחידות דיור בהתנחלויות, כולל בשטח E1 שבין מעלה אדומים לירושלים — ש־6,000 מהן כבר אושרו בישיבת הקבינט ב־27 ביוני; הקמת התנחלות בכל פעם שמדינה בעולם תכיר חד־צדדית במדינה פלסטינית, וכן הסדרת ארבעה יישובים בלתי חוקיים. במקביל בכוונתו של סמוטריץ' להתחיל לאכוף את החוק בדבר בנייה בלתי חוקית פלסטינית בשטחי B, לרבות ב"שמורה ההסכמית" במדבר יהודה (אדמות שהוגדרו כשמורת טבע בשטחי B בגדה) — **צעד שאושר גם הוא כחלק מסל הסנקציות בישיבת הקבינט ב־27 ביוני.**

אשר להגבלות ההתיישבות בצפון השומרון — לפני כשנה אישרה הכנסת את ביטול חוק ההתנתקות, שלפיו תותר הכניסה והשהייה של ישראלים בשטחים שפנו בצפון השומרון בשנת 2005. זאת בשעה שישום החוק מותנה בצו צבאי. ואכן ב־22 במאי 2024 **ביטל שר הביטחון את איסור הכניסה לשלושה יישובים בצפון השומרון שפנו בהתנתקות** — שא נור, כדים וגנים (אם כי הכניסה אליהם עדיין אינה אפשרית, בשל צו אלוף שמבקש להסדיר קודם לכן את היערכות הכוחות לכך).

סנקציות אישיות

בדיון שהתקיים בישיבת הקבינט המדיני־ביטחוני ב־16 ביוני הוצגו צעדים נגד הרשות הפלסטינית, הכוללים ביטול כלל היתרי ה־VIP של בכירי הרשות לצמיתות

זמן קצר לאחר פרוץ המלחמה בעזה בנובמבר 2023 החליטה מדינת ישראל — למורת רוחה הרבה של הרשות הפלסטינית — לקצץ מתוך כספי הסילוקין את הסכום שמיועד לרצועת עזה, נוסף על קיצוץ קבוע בשל העברת כספים למשפחות טרוריסטים ואסירים פלסטינים ("משכורות המחבלים") **בשיעור של 50 מיליון שקלים בחודש**. בשל לחץ על ממשלת ישראל, בעיקר מצד הממשל האמריקאי, החליטה ישראל בינואר 2024 להעביר את הסכום המקוּוּז בסך 250-300 מיליון ש"ח לנוווגיה. הצעת חוק שאושרה בקריאה טרומית ב־29 במאי עוסקת בחילוט הסכום שמיועדת הרשות למשכורות המחבלים (כשלושה מיליארד ש"ח הצטברו עד כה), כך שישראל תוכל להשתמש בהם לאחר שנתיים ממועד ההקפאה לטובת קרן ייעודית לנפגעי טרור. חילוט הכספים לאוצר המדינה ימנע את האפשרות שהכספים המוקפאים יגיעו בסופו של דבר לרשות הפלסטינית.

אי־הארכת השיפוי לבנקים הישראליים כדי שיוכלו לקיים קשר עם בנקים פלסטיניים

הצורך בשיפוי נדרש כביטוח מפני הטלת סנקציות על בנקים שיעבירו סיוע כספי לרשות הפלסטינית, ובכך יפרו את חוק טיילור פורס האמריקאי, הקובע כי לא יועבר סיוע כלכלי אמריקאי לרשות הפלסטינית כל עוד היא ממשיכה לשלם קצבאות למחבלים שביצעו פעולות טרור. לפיכך, סירוב לאפשר לשני הבנקים הישראליים (בנק דיסקונט ובנק הפועלים) להעביר כספים לבנקים ברשות הפלסטינית וביטול חסינותם מפני תביעות בגין תמיכה בטרור עלולים לנתק את המערכת הבנקאית הפלסטינית מעולם הבנקאות הבינלאומית. ממשלת ישראל נהגה בעבר לחדש את השיפוי מדי שנה, אך החידוש האחרון נעשה על ידי שר האוצר בצלאל סמוטריץ' באפריל האחרון ונקבע לשלושה חודשים. עתה מאיים סמוטריץ' שלא לחדשו, ובכך לגרום לשני הבנקים הישראליים לנתק את קשריהם עם בנקים פלסטיניים. השיפוי, לדעת מומחים פיננסיים, מאפשר תשלומים עבור שירותים ומשכורות חיוניים הקשורים לרשות ומקל על יבוא של מוצרים חיוניים כמו מזון, מים וחשמל לגדה המערבית. בלעדיו הכלכלה הפלסטינית למעשה "תיסגר לאורך זמן".

חיזוק ההתיישבות

השרים בצלאל סמוטריץ' ואורית סטרוק (הציונות הדתית) הודיעו לאחרונה על הענקת תקציבים ואישורים לתשתיות לכ־63 מאחזים בלתי חוקיים שמתחילים בהליכי הסדרה, וחמישה מתוכם (אביתר, אדוריים, שדה אפרים, גבעת אסף וחלץ) **כבר הוכשרו בישיבת הקבינט ב־27 ביוני,**

בין היתר כי כבר עתה המשכורות של מנגנוני הביטחון הפלסטיניים קוצצו באופן משמעותי, מה שעלול לעודד זליגה שלהם לארגוני טרור וירידה באפקטיביות של פעולות הסיכול שלהם נגד חמאס ביהודה ושומרון.

כל זאת כאשר ברקע ניצבת הסתייגותו של ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו מהרשות – שהבהיר מספר פעמים שהרשות הפלסטינית אינה חלק מהפתרון לאחר סיום המלחמה אלא חלק מהבעיה, והשווה את "פתחסטן לחמאסטן". לפיכך, מכלול צעדי הענישה של ישראל כלפי הרשות הפלסטינית נועד לשלול כל אפשרות שהרשות תהיה שחקנית רלוונטית בעיצוב מחדש של הזירה הפלסטינית, וודאי תישלל האפשרות להעניק לה לגיטימיות ישראלית, בהיותה בעיני מדינות העולם הפלטפורמה להכרה במדינה פלסטינית.

שר האוצר ו"השטחים" סמוטריץ' מנצל אפוא את ההזדמנות להביא לקריסתה הכלכלית ולחוסר תפקודה של הרשות הפלסטינית. מימוש הצעדים המתוכננים על ידי הממשלה – בדגש על עצירת כספי הסילוקין ואי-הארכת השיפוי לבנקים הישראליים – אף עלול להיות בבחינת מכת מוות עבורה. אזהרה בנדון ניתנה **על ידי הבנק העולמי שהתריע**, עוד לפני יישום צעדים נוספים, כי הפער בין ההכנסות להוצאות עלול להוביל לקריסת הרשות. השינויים שמבצע סמוטריץ' עומדים בניגוד גמור לעמדת שב"כ ופיקוד המרכז בצה"ל, שמסבירים כי לכל אירוע ביהודה ושומרון יש השלכות ביטחוניות שעלולות לפגוע ביציבות הביטחונית. גורמים במערכת הביטחון הביעו דעה על מהלכיו של השר סמוטריץ' וטענו כי הוא מנצל את מקומו במשרד הביטחון ואת תפקידו כשר האוצר כדי להוביל מדיניות מכוונת, שבסופה אנו עלולים להיות עדים לפיצוץ אלים ביהודה ושומרון: **"אנו צועדים לתוך תהום בעיניים סגורות לרווחה"**. נראה כי גורמי הימין הקיצוני בממשלת ישראל מתעלמים מאזהרות אלו, מהמשמעות שתצריך הגדלת סדר הכוחות ביהודה ושומרון על חשבון רצועת עזה וגבול הצפון, וכן מהגברת המעורבות האיראנית בשטח, המעודדת טרור באמצעות העברת כספים לגורמי טרור והברחת אמצעי לחימה דרך ירדן לגדה המערבית.

קריסת הרשות הפלסטינית, אם תתרחש, תטיל על ישראל נטל כבד של אחריות לצרכים אזרחיים ולסדר הציבורי של כ-2.7 מיליון פלסטינים החיים בגדה המערבית, בעלות כלכלית של כ-57 מיליארד ש"ח לשנה, המוערכת בכחמישה אחוזים מהתוצר של ישראל (30 מיליארד מיועדים לקצבאות, 16 מיליארד לחינוך, 18 מיליארד לבריאות, שישה מיליארד להוצאות ממשלתיות נוספות, שני מיליארד להקמת מנהל אזרחי בגדה, בקיזוז של הכנסות של כ-15 מיליארד ש"ח). יודגש כי

בדיון שהתקיים בישיבת הקבינט המדיני-ביטחוני ב־16 ביוני הוצגו צעדים נגד הרשות הפלסטינית, הכוללים ביטול כלל היתרי ה-VIP של בכירי הרשות לצמיתות בכלל המעברים והשתת סנקציות כלכליות נוספות על בכירי הרשות ובני משפחותיהם: בחינת האפשרות לגירוש בכירים ברשות ובני משפחותיהם (השוהים שלא כדין ביהודה ושומרון).

בכלל המעברים והשתת סנקציות כלכליות נוספות על בכירי הרשות ובני משפחותיהם: בחינת האפשרות לגירוש בכירים ברשות ובני משפחותיהם (השוהים שלא כדין ביהודה ושומרון); הגבלת תנועה ביהודה ושומרון למעורבים בהוצאת צווי המעצר לבנימין נתניהו וליואב גלנט תוך מניעת צאתם לחו"ל של אותם גורמים; ואכיפה נגד בכירי הרשות הפלסטינית בגין עבירות הסתה וטרור ותמיכה בטרור ביהודה ושומרון, כולל מעצר והעמדה לדין. צעדים אלה אף אושרו בישיבת הקבינט ב־27 ביוני.

סיכום ומשמעויות

מעמדה הרעוע של הרשות כישות כושלת עלול להחרף עד כדי קריסה, ומוסדות הרשות יתפוררו ויפסיקו לתפקד כארגונים מנהליים, סמכותיים ומרכזיים. כפועל יוצא תהפוך הרשות לחדלת פירעון, תפסיק לחלוטין לשלם משכורות לעובדיה ותאבד את היכולת לשלם במנגנוני הפעלת הכוח, וכן תחדל לספק את הצרכים האזרחיים ביהודה ושומרון. התפתחות זו עלולה להוביל ל"היפוך הקנים" לעבר ישראל, תוך הפסקת השמירה על הסדר הציבורי.

על רקע צעדים אלה ועוד לפני יישומם יש לציין כי כבר כעת מצבה של הרשות הפלסטינית שברירי. מתחילת המלחמה נהרגו ביהודה ושומרון יותר מ-530 איש (רובם המוחלט מחבלים), נפצעו יותר מ-5,200 ונעצרו כ-4,000. זאת כאשר צה"ל משתמש בשיטות חדשות הכוללות הפצצות מהאוויר על ידי כטב"מים ומסוקים. בתוך כך משילות הרשות ויכולתה למנוע טרור חלקית ומעמדה הציבורי **בשפל**: יותר מ-60 אחוזים מהפלסטינים תומכים בפירוק הרשות הפלסטינית, ו-89 אחוזים קוראים למחמוד עבאס להתפטר מתפקידו כיו"ר הרשות.

לא מפליא לפיכך שצעדי הענישה של ממשלת ישראל מעוררים חשש במערכת הביטחון – וגם בארצות הברית – מקריסה כלכלית של הרשות, שתוביל לכאוס ביהודה ושומרון ולחיזוק חמאס באזור זה, כשברקע תמיכה כספית איראנית כדי לקדם פיגועים. לאחרונה העבירו בשב"כ התרעה אסטרטגית לדרג המדיני ולמערכת הביטחון מפני תרחיש של קריסה כלכלית. בשב"כ ציינו

שהרשות מנהלת נגד ישראל, אך לא באופן שיביא לקריסתה ולהסלמה ביטחונית ביהודה ושומרון. לשם כך נכון לעודד את הקהילה הבינלאומית ואת מדינות ערב הפרגמטיות להתערב בכינון הרפורמות הנדרשות ברשות, כולל הפסקת העברה של משכורות המחבלים, בהתאם לחזון הנשיא ביידן.

ראם כהן הוא מרכז התוכנית 'יחסי ישראל-פלסטינים' ופרויקט 'מניעת הגלישה למציאות של מדינה אחת' במכון למחקרי ביטחון לאומי. reemc@inss.org.il

גם תהליך ההקרסה נושא משמעויות לישראל, גם אם קריסה מלאה לא תתרחש. על מנת למנוע את קריסתה של הרשות הפלסטינית – נוכח ההשלכות המסוכנות לישראל גם בעלות הקיום של האוכלוסייה הפלסטינית, גם בצורך להגדיל את סדר הכוחות וגם בסכנת הבידוד הבינלאומי והפגיעה ביחסי השלום – על ממשלת ישראל לגלות אחריות לטווח ארוך, להימנע מהחלטות מרחיקות לכת שעלותן מעבר למשאביה של ישראל ולהימנע מצעדים שיובילו לקריסת הרשות הפלסטינית. אין משמעות הדבר שישאל אינה יכולה להפעיל צעדי גמול למערכה המדינית־משפטית